

УДК 323.22 + 328.123 + 328.18

Кольцов В. М.,

кандидат політичних наук,
докторант кафедри політичних наук і права
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
(Одеса, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРОБЛЕМНО-ПРЕДМЕТНІ РАКУРСИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ У СУЧАСНІЙ ЗАХІДНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

***Анотація.** Проаналізовано різні теоретико-методологічні та проблемно-предметні ракурси дослідження політичної опозиції у західній політичній науці. Виявлено, що історично першими були напрацювання, які зводились до «звуженого»/вузького трактування і дефініювання політичної опозиції. Натомість, з часом дефініювання і проблемно-предметні ракурси дослідження політичної опозиції були «розширені». Сумарно аргументовано, що постановка питання про політичну опозицію є багатоскладовою, різновекторною та поступово ускладнюваною, що відповідає загальноприйнятій тенденції компліментарності сучасного політичного процесу.*

***Ключові слова:** опозиція, політична опозиція, підходи і предметно-проблемні ракурси дослідження, західна політична наука.*

У загальнотеоретичному ракурсі проблематика політичної опозиції привернула увагу багатьох дослідників, а тому й генерувала низку предметних галузей і сфер її політичного аналізу, а також різні теоретико-методологічні та проблемно-предметні ракурси її дослідження. Але вони доволі слабо концептуалізовані й відмежовані в українській політичній науці, а тому потребують усестороннього й синтетичного розгляду на підставі врахування доробків західної політології, що і є завданням представленої наукової розвідки.

Метою статті є визначення різних теоретико-методологічних та проблемно-предметних ракурсів дослідження політичної опозиції у західній політичній науці. Виявлено, що історично першими були напрацювання, які зводились до «звуженого»/вузького трактування і дефініювання політичної опозиції. Аргументовано, що постановка питання про політичну опозицію є багатоскладовою, різновекторною та поступово ускладнюваною, що відповідає загальноприйнятій тенденції компліментарності сучасного політичного процесу.

Розгляд наукової літератури, присвяченої проблематиці політичної опозиції, від моменту її входження у предметне поле політичної науки наприкінці 60–х – початку 70–х років ХХ ст. і до сьогодні, дає змогу виокремити декілька важливих предметних сфер і галузей дослідницької літератури, присвяченої заявленій проблематиці. Перша важлива галузь наукової літератури зосереджена на функціях політичної опозиції у демократичних і недемократичних політичних режимах й сконцентрована на різних формах політичної опозиції. Це очевидно з огляду на доробки таких науковців, як Р. Даль, Ж. Блондель, Л. Хелмс, ін. Намагаючись зрозуміти розвиток політичної опозиції, компаративісти розглядають чинники, які пояснюють виникнення, усталення/інституціоналізацію і зникнення політичної опозиції в демократичних та недемократичних політичних режимах. Йдеться передусім про напрацювання таких дослідників, як Р. Даль, Дж. Сарторі, Дж. Барбер, Х. Муталіб, Л. Хелмс, Дж. Карбон та ін. Суплементарно, велика кількість досліджень спрямована на вивчення політичної опозиції саме у недемократичних чи незмагальних політичних режимах (праці Л. Шапіро,

Х. Муталіба, Дж. Карбона, Дж. Франкліна, П. Главачека та Я. Хольцера, Ж. Леки, ін.), її ролі у процесах демократизації чи автократизації, а загалом трансформації (дослідження Дж. Спенсе, А. Степана, ін.). Друга важлива галузь наукової літератури присвячена науковому аналізу структурних елементів, які впливають на умови діяльності політичної опозиції у парламенті (парламентської опозиції) та, зокрема, її відносин з урядовою владою/повноваженнями парламентської більшості (ідеї Г. Керра, Н. Джонсона, А. Мухіки, ін.). Нарешті, третя галузь досліджень зосереджена на позапарламентській політичній опозиції та на її ролі у соціальній мобілізації і формуванні громадянського суспільства (йдеться про доробки М. Вейгле та Дж. Баттерфілда, Е. Колінські та ін.).

Незважаючи на доволі широкий галузевий спектр досліджень політичної опозиції, дуже яскраво простежується той момент, що, відштовхуючись від засадничих робіт Р. Даля, Г. Іонеску, І. Мадаріаги, Л. Шапіро та ін. кінця 60–х – початку 70–х років ХХ ст., політична опозиція в цілому «вивчається у більш широких рамках: як співпредмет (спільний предмет), як правило, включений у дослідження влади, уряду, парламенту, партій, громадянських рухів» [1, с. 2]. Причому, що найцікавіше, через п'ятдесят років зауваження Г. Іонеску й І. Мадаріаги (1968 р.) про те, дуже мало робіт коли-небудь мали справу з опозицією спеціально та виключно [2, с. 2], як і раніше є вірним. Відсутність спеціалізованих досліджень ще більш кричуща, коли справа доходить до теоретичного обґрунтування категорії «політична опозиція». За винятком досліджень Ж. Блонделя та Л. Хелмса, більшість робіт по проблематиці політичної опозиції є прикладами відсутності будь-яких теоретико-методологічних висновків. З іншого боку, доробки Р. Даля, Г. Іонеску й І. Мадаріаги залишаються «еталоном» у порівняльних дослідженнях політичної опозиції.

Таке спостереження, зокрема як стимул, наштовхує на необхідність теоретико-методологічного й емпіричного розгляду категорії «політична опозиція». Вирішення цього завдання є поступовим: спочатку – теоретико-методологічним, а пізніше – емпіричним. Причому, доцільно постійно зважати на той факт, що через п'ятдесят років після написання та оприлюднення основоположних (за авторством вказаних вище авторів) праць із проблематики політичної опозиції ракурс, у якому політична опозиція спершу була концептуалізована – а це, традиційно, західні демократії, які політично сконструйовані на основі сильних партій, що діють на потужній політичній арені, – драматично змінився у різних вимірах і площинах: демократизація більшості авторитарних держав; автократизація деяких демократичних держав; регіоналізація унітарних держав; розвиток наднаціональних структур на рівні Європейського союзу та інших наддержавних організацій; зміни у відносинах між виконавчою та законодавчою владою (до прикладу, президенціалізація, прем'єризация або ж парламентаризация політичного процесу, приріст / спад повноважень і ролі парламентів), у виконанні партіями своїх ініціальних ролей (зниження кількості партійного членства, зменшення якості та кількості традиційних функцій політичних партій, зокрема шляхом створення всеохоплюючих партій, партій-картелів і загалом картелізації партійних систем). Саме така специфіка розвитку політичної ситуації є важливим елементом зміни, який штовхає до нових моделей теоретизування й верифікації політичної опозиції, особливостей її становлення і структуризації тощо. Водночас, важливим є врахування і того факту, що в більшості випадків дослідження проблематики політичної опозиції, а також напрями його практично-емпіричної верифікації здебільшого спрямовані на обмежені вибірки політичної опозиції та використовують специфічні (надто вузькі) підходи до її дефініювання і структуризації. Як наслідок, у політичній науці сформована та інституціоналізована дуже вузька дослідницька перспектива (як правило, сконструйована лише на принципах і методах неоінституціоналізму) з приводу того, як варто досліджувати

та розуміти політичну опозицію, а також дуже вузький (навіть обмежувальний) ряд і спектр дослідницьких питань.

Це проявляється найперше у тому, що, починаючи з кінця 60-х – початку 70-х років ХХ ст., зміст політичної опозиції конструюється на підставі її оцінювання як інституції (формальних та неформальних правил і процедур, які структурують соціальні взаємодії шляхом обмеження й уможливлення поведінки акторів) у межах заданих системно-політичних параметрів, найпростішим з яких є поділ між урядом/владою і невладою. Це детерміновано тим, що політична система визначає форму і зміст, характеристики, функції і типи політичної опозиції, зокрема, на думку Р. Даля, В. Фольтза та Б. Тібі, на підставі врахування таких факторів, як конституційні структури та виборчі системи, широко поширені культурні передумови, специфічні субкультури, історія невдоволеності владою, соціальні й економічні відмінності тощо. Результатом є наукова позиція Ж. Блонделя, згідно якої «єдиним способом відкрити для себе справжній характер опозиції є вивчити спочатку уряд, правління, владу і державу» [3]. Схожої думки дотримується Е. Луст-Окар, що зауважує, що посадовці (урядовці) не можуть диктувати дії своїх опонентів, однак можуть впливати на них через розроблені / інституціоналізовані правила та інституції, визначаючи патерни взаємодії уряду та опозиції [4, с. 34–35], внаслідок чого цілком релевантною виявляється ідея Л. Андерсон, за якою «природа політичної опозиції відображає характер політичної влади» [5, с. 220]. Слідуючи такій теоретико-методологічній логіці, зрозуміло, що політична опозиція відіграє важливу роль у механізмі стримувань і противаг в умовах того чи іншого політичного режиму. Відповідно, дослідження політичної опозиції не можливе без дослідження політичної системи та політичної влади загалом, маючи на увазі, що: чвари, розбрат, незгода й інакомислення/дисидентство мають вирішальне значення для відносин між державою та суспільством, а політична опозиція є терміном й концептом, що мають першорядне значення для розуміння політичної змагальності, відносин між владою і невладою, державою і суспільством.

Однак, як зазначено вище, поглиблення «звуженого» дефініювання політичної опозиції від кінця 60-х – початку 70-х років ХХ ст. й до сьогодні спричинило ситуацію, відповідно до якої політична опозиція як така концептуалізована і операціоналізована недостатньо, що доволі часто, за винятком деяких досліджень, є підставою вважати її «неопредмеченою» методами політичної науки, навіть попри те, що вона активно була предметом наукових досліджень другої половини ХХ ст. У наукових розробках тих часів, хоча й було ініціально аргументовано, що політична опозиція є «антиподом» уряду/влади в межах будь-якої політичної системи, а тому становить основу політично-системного контексту аналізу міжінституційних відносин, але було недостатньою мірою детерміновано, яким чином політична опозиція пояснює та «демаркує» різні форми суспільно-політичної активності.

Тільки починаючи з напрацювань Дж. Сарторі, О. Кіркхаймера, Р. Макрідіса, Л. Шапіро, Б. МакЛеннана, але більшою мірою Р. Андевега, Ж. Блонделя, А. Степана, П. Копецькі та М. Спірової, А. Пізorno, Ф. Дж. Крістіансена і Е. Дамгаарда, Ф. Нортон, Р. Хользхакера, Н. Брак та Ш. Вейнблума було аргументовано, що про політичну опозицію доцільно говорити у множині. Більше того, з огляду на різні завдання варіативних суб'єктів політичної опозиції у її «розширеному» розумінні (чи, іншими словами, суб'єктів політизації суспільного життя) було навіть запропоновано різні визначення видів політичної опозиції чи, скоріше, «політичних опозицій», як: організованого політичного актора – легіслатури, репрезентованих та нерепрезентованих у легіслатурі політичних партій, профспілок і громадянських рухів та організацій; вираження позицій перерахованих вище організаційних політичних акторів у суспільній сфері, уряді, легіслатурі, засобах масової інформації, на вулиці тощо; процесу постійної (або

вчасної) перевірки, інформування і критики поточного стану справ; процесу опору політичній владі, що здійснюється з допомоги різних ненасильницьких чи насильницьких методів – законодавчого процесу, парламентських запитів, прес-релізів, мобілізації засобів масової інформації, громадянських протестів й демонстрацій тощо; процесу громадянського та/або політичного протистояння, цілями критики якого є уряд і/чи його політика, політична еліта, політичний режим загалом [6].

Теоретико-методологічним висновком такої зміни концептуалізації політичної опозиції стало постулювання позиції, згідно якої «розширений» варіант визначення аналізованого поняття став інклюзивним, адже він залишається раціональним поза межами включення у нього окремих функцій, цілей і завдань. Крім того, обґрунтування доцільності визначення політичної опозиції у множині зумовило постановку питання про оновлення теоретико-методологічних підходів щодо окреслення та розв'язання завдань і проблем, які стосуються детермінування, структуризації та типологізації сучасного розуміння політичної опозиції.

Це вкрай важливо хоча б тому, що внаслідок такого теоретико-методологічного кроку можливим виявилось подолати наукову обмеженість «звуженого» розуміння політичної опозиції, нівелювавши бар'єр із-поміж дослідженнями «нормальної» та «девіантної» чи парламентської і позапарламентської опозиції тощо. Більше того, методологічним наслідком було подолання обмеженості суто неоінституціонального підходу до дослідження політичної опозиції, а також наділення останньої іншими концептуальними та парадигмальними сенсами. У процесі вирішення поставлених завдань Н. Брак та Ш. Вейнблум апелюють до декількох ракурсів і кроків, які, на їхню думку, виявились вкрай важливими у теоретико-методологічному «збагаченні» сенсу політичної опозиції, становлячи різнопарадигмальні підходи її детермінування та структуризації [7].

По-перше, в теоретико-методологічному зрізі вдалось зосередитися на відносинах між парламентською і позапарламентською формами політичної опозиції. Цікавим у такому розрізі виявився аналіз того, як політичні (парламентські та непарламентські) партії і непартійні гравці/актори можуть використовувати свої позапарламентські ресурси як канали створення і реалізації публічних дебатів та інструмент підвищення своєї легітимності на політичній арені. З іншого боку, цікавим означилось питання про те, яким чином позапарламентські політичні сили можуть політизувати соціальні і громадські запити на рівні з парламентською опозицією. У цьому випадку підхід до дослідження політичної опозиції як мультिवаріативного феномену було зосереджено на тому, як вона мобілізує парламентські та позапарламентські інструменти, канали та акторів. Окрім того, наголос у такому випадку було зроблено на співвідношенні між політичною опозицією та зовнішніми стосовно неї організаційними структурами. Внаслідок цього одна група представників цього теоретико-методологічного напрямку досліджень політичної опозиції, зокрема М. МакКомбс, С. Валгрейв та П. Ван Аелст, сконцентрувались на зверненні до співвідношення між роллю референдумів та демонстрацій і їхнім впливом на якість опозиційності до уряду та політичної системи в цілому. У свою чергу, друга група дослідників, зокрема Р. Андевег, Л. де Вінтер та В. Мюллер, Е. Бомберг, Я. Пападопулос та ін., зосередили свою увагу на впливі інструментів прямої демократії на силу та значення політичної опозиції, зокрема з приводу таких питань, як розвиток, участь, зелена політика, моральні принципи політичного процесу тощо.

По-друге, з метою подолання винятковості впливу неоінституціональної ідеї та методології на дослідження політичної опозиції необхідним виявились міркування з приводу сприйняття легітимності парламентської та позапарламентської опозиції й її різних акторів. У такому кроці виявилась можливість дослідження того, як актори опозиції сприймають себе й політичні цілі, в межах яких вони діють, а

також того, як вони описані / регламентовані й представлені політичними силами при владі. Річ у тім, що, коли опозиційний актор виступає в цілому проти системи, тоді його найчастіше репрезентують у формі актора з «системним відхиленням», особливо якщо йдеться про засоби масової інформації. Таке позначення («ярлик») мало два наслідки: 1) процес делегітимізації відносно громадськості; 2) процес самоперевизначення актором. Причому, обидва процеси змогли вплинути на стратегії, канали зв'язку та механізми дії політичної опозиції, внаслідок чого маркування певних опозиційних акторів як антисистемних позначилось на сприйнятті громадськістю опозиційності в цілому, а в теоретико-методологічному контексті дозволило обґрунтувати потребу наукового аналізу антисистемної опозиції як структурного елементу політичної опозиції в цілому.

По-третє, теоретико-методологічно вагомим став аналіз кореляції парламентської (і загалом політичної) опозиції та соціальної динаміки, на підставі чого, ймовірно, і відбулась політизація першої. Деякі із наукових розвідок, присвячених окресленій проблематиці, продемонстрували, що в контексті депіларизації позапарламентська опозиція може перетворюватись на конкурента парламентської опозиції і впливати на весь «ланцюг» делегування повноважень / влади і відповідальності у різних політичних системах. На такій ідеї, зокрема, було зосереджено напрацювання таких вчених, як Р. Андевег, Л. де Вінтер та В. Мюллер, Ф. Крістіансен та Е. Дамгаард, оскільки саме їхні праці лягли в основу взаємозв'язку між парламентською та позапарламентською опозицією. Загалом запропонований ними підхід запропонував динамічний аналіз політичної опозиції, уможлививши її усесторонню концептуалізацію. Це стало підставою постулювання висновку, що така категорія як «девіантна опозиція» (під якою найчастіше розуміють антисистемну чи екстремістську опозицію), отримала право бути дослідженою і концептуалізованою на підставі дихотомії «нормальність» та «девіантність», «норма» та «відхилення», а також «системність / просистемність» і «антисистемність» [8].

По-четверте, вагомою складовою дослідження політичної опозиції виявилось зосередження уваги на важливості її лінгвістично-риторичної детермінації. Однією з основних характеристик демократичної політичної системи/режиму став її винятковий посередницький спосіб спілкування – мова та обговорення. Думка як засіб / принцип самоврядування в демократії передбачає, що всі чи більшість рішень приймаються у процесі суперечливих дискусій і дебатів. У зв'язку з цим, мову в умовах демократії почали розуміти засобом прийняття політичних рішень і способом, через який інакомислення обробляється як противага насиллю. Більш систематичний і ретельний аналіз дискурсу та риторики і їх використання суб'єктами (політичними акторами) призвів до кращого розуміння стилю та стратегії політичної опозиції. Як наслідок цього, почали проводити дослідження, які, наприклад, були розроблені на підставі використання мови, що використовується в опозиційній діяльності. До уваги також було взято той момент, чи опозиція здійснює дорадчий процес, чи просто дотримується декларативних позицій, що в теоретико-методологічному зрізі висвітлено у наукових доробках таких вчених, як Н. Роусселлієр, А. Скедлер та А. Креспі.

По-п'яте, вагомим елементом наукового аналізу політичної опозиції виявився зміст, характер та значимість питань, які обговорюються на політичній арені. Окремі дослідники аргументували актуальність цієї проблеми як ключову змінну у вивченні політичної опозиції, принаймні з огляду на те, що деякі питання є більш важливими для певних дійових осіб і політичних акторів, аніж для інших. Крім того, різні ідеї й проблеми можуть по-різному мобілізувати різні типи політичної опозиції. А тому запропонований підхід почав позиціонуватись як крос-дисциплінарний, що очевидно на підставі доробків Р. Хользхакера [9, с. 472; 10], у яких продемонстровано, що ймовірним є формування так званих «плаваючих

коаліцій» (з англ. *floating coalitions*) для вирішення конкретних спірних питань між окремими урядовими партіями і окремими членами парламентської опозиції.

По-шосте, виявлено, що вивчення політичної опозиції має розглядатись як багатоскладовий та багатофакторний процес, який опирається на багаторівневий інституціональний аналіз управління та урядування. Підхід репрезентовано кількома позиціями: 1) врахуванням впливу і ролі федералізму й багаторівневого урядування на модальність політичної опозиції (доброби С. Фрідріха), адже чимало питань стають очевидними на підставі звернення до різних рівнів опозиційності та влади загалом; 2) врахуванням впливу теорії коаліцій (коаліціоністики), згідно з яким в одному випадку партія позиціонується як урядова, а в іншому – як опозиційна (напрацювання К. Десчоувера), через що формуються різні стратегії її політичної поведінки; 3) врахуванням впливу і залежності рівня здійснення політичної влади й відмінних сфер рішень на диференційованість стратегій, згуртованість (пактування, коаліціонування) та структурування політичної опозиції (праці С. Брагіролі та Т. Рауніо). Всі вони детермінували, що незалежно від рівня зацікавленості політичною опозицією існує широкий спектр суплементарних питань, які сумарно та комплексно можуть раціонально відповідати на додаткові питання та гіпотези.

Сумарно, проведений науковий аналіз продемонстрував, що постановка питання про політичну опозицію є багатоскладовою, різновекторною, а також поступово ускладнюваною. Це відповідає загальноприйнятій тенденції про компліментарність сучасного політичного процесу, а також потребує детальнішого науково розгляду в розрізі адекватної типологізації та таксономії політичної опозиції.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. De Giorgi E. Parliamentary opposition in Western European Democracies today : systemic or issue-oriented? A comparative Study of two Parliamentary systems. – Paper presented at the ECPR Joint sessions of workshops. – Helsinki, May 7–12, 2007.
2. Ionescu G., Madariaga I. Opposition : Past and Present of a Political Institution. – London : The New Thinker Library, 1968. – 213 p.
3. Blondel J. Political Opposition in the Contemporary World // Government and Opposition, 1997, Vol. 32, No. 4, P. 462–486.
4. Lust-Okar E. The Management of Opposition : Formal Structures of Contestation and Informal Political Manipulation // Schlumberger O. Debating Arab Authoritarianism. Dynamics and Durability in Nondemocratic Regimes. – Palo Alto : Stanford University Press, 2007. – P. 39–58.
5. Anderson L. Lawless Government and Illegal Opposition : Reflections on the Middle East // Journal of International Affairs, 1987, Vol. 40, No. 2, P. 219–232.
6. Brack N., Weinblum Sh. «Political Opposition» : Towards a Renewed Research Agenda // Interdisciplinary Political Studies, 2011, Vol. 1, No. 1, P. 69–79.
7. Brack N., Weinblum Sh. What do we mean by “political opposition” : a theoretical perspective. – Presented at Potsdam ECPR General Conference, September 9–12, 2009. – 16 p.
8. Shtromas A. Political change and social development : the case of the Soviet Union. – Frankfurt am Mein : P. Lang, 1981. – 173 p.
9. Holzhaecher R. National Parliamentary Scrutiny over EU issues : Comparing the goals and Methods of Governing and Opposition Parties // European Union Politics, 2002, Vol. 3, No. 4, P. 459–479.
10. Holzhaecher R. The Power of Opposition Parliamentary Party Groups in European Scrutiny // The Journal of Legislative Studies, 2005, Vol. 11, No. 3, P. 428–445.

REFERENCES:

1. De Giorgi E. Parliamentary opposition in Western European Democracies today : systemic or issue-oriented? A comparative Study of two Parliamentary systems. – Paper presented at the ECPR Joint sessions of workshops. – Helsinki, May 7–12, 2007.
2. Ionescu G., Madariaga I. Opposition : Past and Present of a Political Institution. – London : The New Thinker Library, 1968. – 213 p.
3. Blondel J. Political Opposition in the Contemporary World // Government and

Opposition, 1997, Vol. 32, No. 4, P. 462–486.

4. Lust-Okar E. The Management of Opposition : Formal Structures of Contestation and Informal Political Manipulation // Schlumberger O. Debating Arab Authoritarianism. Dynamics and Durability in Nondemocratic Regimes. – Palo Alto : Stanford University Press, 2007. – P. 39–58.

5. Anderson L. Lawless Government and Illegal Opposition : Reflections on the Middle East // Journal of International Affairs, 1987, Vol. 40, No. 2, P. 219–232.

6. Brack N., Weinblum Sh. «Political Opposition» : Towards a Renewed Research Agenda // Interdisciplinary Political Studies, 2011, Vol. 1, No. 1, P. 69–79.

7. Brack N., Weinblum Sh. What do we mean by “political opposition” : a theoretical perspective. – Presented at Potsdam ECPR General Conference, September 9–12, 2009. – 16 p.

8. Shtromas A. Political change and social development : the case of the Soviet Union. – Frankfurt am Mein : P. Lang, 1981. – 173 p.

9. Holzhaecher R. National Parliamentary Scrutiny over EU issues : Comparing the goals and Methods of Governing and Opposition Parties // European Union Politics, 2002, Vol. 3, No. 4, P. 459–479.

10. Holzhaecher R. The Power of Opposition Parliamentary Party Groups in European Scrutiny // The Journal of Legislative Studies, 2005, Vol. 11, No. 3, P. 428–445.

Кольцов В. М., кандидат политических наук, докторант кафедры политических наук и права Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского (Одесса, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Теоретико-методологические подходы и проблемно-предметные ракурсы исследования политической оппозиции в современной западной политической науке.

Аннотация. Проанализированы различные теоретико-методологические и проблемно-предметные ракурсы исследования политической оппозиции в западной политической науке. Выявлено, что исторически первыми были наработки, которые сводились к «суженной»/узкой трактовки и дефинирования политической оппозиции. В свою очередь, со временем дефинирования и проблемно-предметные ракурсы исследования политической оппозиции были «расширенные». Суммарно аргументировано, что постановка вопроса о политической оппозиции есть многосоставной, разновекторной и постепенно усложняющейся, что соответствует тенденции комплиментарности современного политического процесса.

Ключевые слова: оппозиция, политическая оппозиция, подходы и предметно-проблемные ракурсы исследования, западная политическая наука.

Kolzov V., PhD in political sciences, doctoral candidate of the Department of political science and law South Ukrainian national pedagogical University named after K. D. Ushinsky (Odessa, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Theoretical and methodological approaches and problem-subject perspectives of political opposition's research in modern western political science.

Abstract. The different theoretical and methodological problem-subject foreshortening of research of political opposition is analysed in western political science. It is deduced, that historically the first were works that was taken to the «narrowed» / narrow interpretation and дефинирования of political opposition. In turn, defining and problem-subject foreshortening of research of political opposition were «extended» in course of time. It is totally argued, that a statement of a question about political opposition is многосоставной, разновекторной and gradually becoming complicated, that corresponds to the tendency of modern political process.

Keywords: opposition, political opposition, approaches and in-problem foreshortening of research, western political science.